

Een nieuw thuis in Rotterdam: het verhaal van Saeed en andere nieuwe Rotterdammers

Diana van Dijk m.m.v. Saeed Jarrous

D. van Dijk (2020). Een nieuw thuis in Rotterdam: het verhaal van Saeed en andere nieuwe Rotterdammers. In: Guadeloupe, F., Van de Laar, P. & Van der Linden, L. (2020). Rotterdam, een postkoloniale stad in beweging. Amsterdam: Boom uitgevers

Op 12-jarige leeftijd bezoekt Saeed regelmatig het Klooster Mar Musa al-Habashi in Syrië. Daar komt hij in contact met Europese jongeren die door Syrië reizen en het klooster bezoeken. Deze jongeren zijn volgens hem bezig met de vraag 'wie ze zijn', een vraag die voor Saeed nieuw en onbekend is. Zulke vragen worden volgens hem in zijn cultuur niet gesteld, maar vanaf dat moment blijft die vraag hem wel bezighouden. In de buurt van waar hij met zijn familie woont, verblijft pater Frans van der Lugt[†]. Een Nederlander die vanaf de jaren '80 in Syrië woont en verschillende activiteiten organiseert voor jongeren, ongeacht hun religie of levensovertuiging. Saeed neemt deel aan zulke activiteiten, zoals lange wandelingen. Door de open en niet-discriminerende houding van de pater krijgt Saeed een bepaald beeld van Nederland: een land van vrijheid waar men zich mag ontplooien. Daarom wil hij graag naar Nederland als hij moet vluchten.

Een jaar verblijft Saeed (35) in het AZC na zijn vlucht in 2015 voordat hij naar zijn nieuwe woonplaats verhuist. Dat was niet de stad waar hij wilde werken en studeren, Rotterdam, maar een gemeente 50 km van Rotterdam verwijderd. Saeed is alleen naar Nederland gevlucht en heeft hier geen familie wonen. Het jaar in het AZC heeft hij als traumatiserend ervaren. Zijn beeld van Nederland lijkt niet helemaal te kloppen: hij krijgt het gevoel niet welkom te zijn en als nummer te worden behandeld. Er wordt in dat jaar nauwelijks Nederlandse les aangeboden en het jaar bestaat dan ook voornamelijk uit 'wachten'. Dat frustriert Saeed enorm, want hij wil zo snel mogelijk in Nederland een nieuw bestaan opbouwen.

Een nieuw bestaan opbouwen in Nederland, is een terugkerende thema in gesprekken met (voormalig) vluchtelingenⁱⁱ die wij hebben gevoerd in het kader van onderzoek naar studeren en werken in Nederland. ⁱⁱⁱ In de gesprekken over deze nieuwe start klonk vaak optimisme, dankbaarheid en volharding door. Dat laatste is zeker nodig in een nieuw land waar je opleiding of werkervaring niet zoveel waard meer blijkt, waar je een heel nieuwe taal moet leren en de weg moet vinden. Misschien niet verrassend dat in deze verhalen ook iets anders centraal staat, namelijk het gevoel hebben er (niet) bij te horen, er (niet) te mogen zijn en het (niet) hebben van een thuisgevoel. Deze zogenaamde sense of belonging wordt gezien als belangrijk voor menselijk welzijn en kan beschreven worden als een verlangen naar je onderdeel te voelen van een groter geheel. Met de diverse culturele achtergronden die Rotterdam rijk is, kan Rotterdam een plaats zijn waar nieuwkomers sneller het gevoel van belonging krijgen. Dit essay gaat over de vraag in hoeverre vluchtelingen zich welkom voelen in Rotterdam, hoe zij aansluiting vinden bij Rotterdammers en of zij kunnen participeren in de stad. Het verhaal van Saeed staat in dit essay centraal om daarmee ervaringen van vluchtelingen in Rotterdam te illustreren.

Kansen en plichten

In Nederland aangekomen als vluchteling heeft men veelal geen invloed op de gemeente waar men mag gaan wonen, zoals Saeed. Zo kan het dus zijn dat je niet in de buurt komt te wonen bij familieleden of bekenden die hier al eerder naartoe zijn gevlucht, of in een grote stad waar je graag naartoe wilde voor studie of werk. De omgeving waar je komt te wonen of werken is van invloed op het gevoel van belonging. Een stad of wijk die divers is in bewoners, winkels en religieuze of culturele instellingen kan nieuwkomers helpen zich thuis te voelen (Huizinga & van Hoven, 2018). Zo legt een jonge vrouw met een Syrische achtergrond uit dat haar buurtgenoten een achtergrond hebben die lijkt op die van haar en dat dat haar helpt bij haar thuisgevoel. In de winkels van de Zwart Jansstraat waar ze in de buurt woont, kan ze de voor haar bekende ingrediënten kopen om te koken of andere spullen die ze gewend is. Volgens haar maakt deze culturele diversiteit de aansluiting met anderen makkelijker. Dat ervaart zij ook tijdens haar studie, waar medestudenten veel verschillende culturele achtergronden hebben: “Als iedereen verschillend is, voel je je minder ‘anders’.”

Eenmaal gevestigd in een gemeente in Nederland hebben vluchtelingen een inburgeringsplicht: men moet de Nederlandse taal leren spreken en leren hoe de Nederlandse samenleving in elkaar zit. ^{iv} De Nederlandse cultuur wordt door sommigen beschreven als iets waar men aan moet wennen, zoals de directheid van Nederlanders en de verwachtingen omtrent zelfredzaamheid. Een heel nieuwe taal leren valt niet mee. Hoewel sommige Nederlanders daar begrip voor tonen, ervaren vluchtelingen ook onbegrip of afwijzing. Hoe mensen je benaderen en hoe je denkt dat anderen over je denken heeft invloed op het gevoel van belonging.

Om te kunnen werken in dezelfde sector als in Syrië, wil Saeed in Nederland een vervolgstudie doen. Hij verwacht geholpen te worden bij de keuze en toelating van een studie maar, zo ervaart hij, hij moet bijna alles zelf uitzoeken. Er is misschien wel hulp, maar dan moet je wel “weten welke vragen je moet stellen en bij wie”. De verwachte zelfredzaamheid is tegenovergesteld van wat hij gewend is in Syrië, daar hoeft je niet om hulp te vragen: “We voelen ons heel verantwoordelijk voor de ander, wij zijn allemaal afhankelijk van elkaar...als dan iemand zegt: je moet voor je zelf zorgen, dat is moeilijk om te begrijpen.” Volgens Saeed kan de Nederlandse cultuur en mindset wel een shock zijn, hij moest er erg aan wennen.

Taalbeheersing heeft invloed op gevoel van belonging

In een eerste gesprek complimenteer ik Saeed met de beheersing van het Nederlands. Tot mijn verbazing reageert Saeed fel op mijn compliment: zijn Nederlands is helemaal niet goed! Veel Nederlanders complimenteren hem met de taal, terwijl hij zelf steeds naar woorden zoekt om zichzelf uit te drukken. Hoewel hij het staatsexamen Nederlands heeft gehaald, blijkt studeren en de communicatie met medestudenten en docenten een uitdaging. In ons tweede gesprek voelt hij zich zekerder over de beheersing van het Nederlands, hij vindt het nog steeds moeilijk maar: “het doet minder pijn dan vroeger, vroeger was het zo intens, dat ik zulke kleine stapjes moet doen, en ik kan dat niet, dat was echt pijnlijk.” Hij denkt dat als hij beter Nederlands leert hij gelukkiger zal worden. Ook omdat hij ervaart dat Nederlanders hem op een bepaalde manier beoordelen door de gebreken in zijn uitdrukkingen. Hij denkt bijvoorbeeld dat hij iets op de juiste manier zegt, maar in de gezichtsuitdrukking van zijn gesprekspartners denkt hij te zien dat mensen hem dom vinden.

Het goed beheersen van de Nederlandse taal wordt gezien als een belangrijke stap om deel te kunnen nemen aan de Nederlandse samenleving en arbeidsmarkt. Een betere beheersing van de Nederlandse taal kan een

positieve rol spelen in het thuisgevoel (Amit & Bar-Lev, 2015). In interviews met professionals die vluchtelingen begeleiden komt het belang van de Nederlandse taal vaak ter sprake. Bijna alle vluchtelingen die wij spraken beheersten het Nederlands op B2 niveau^v, het vereiste niveau om te studeren of werken op het niveau van hbo/universiteit. Zij begrepen alle vragen in het Nederlands en konden deze in het Nederlands beantwoorden. Toch kan er nog frustratie zijn over het spreken in de Nederlandse taal, zoals in de gesprekken met Saeed regelmatig terugkomt.

Dit zijn ervaringen die vaker worden gedeeld door vluchtelingen die participeerden in ons onderzoek. Doordat zij nog niet heel goed Nederlands spreken zeggen zij moeite te hebben met de aansluiting bij medestudenten of collega's. Taal bestaat dan ook ‘niet alleen uit woorden’, volgens Saeed: “taal is elkaar begrijpen”. Dat elkaar niet begrijpen zien we terug in vervelende ervaringen die men met ons deelt: het gevoel uitgelachen te worden of als klein kind behandeld te worden: “Dan moesten ze lachen. Dat maakt je echt kapot”. Is dit de intentie van medestudenten of collega's? Zeer waarschijnlijk niet, maar er mist wel inzicht in het feit dat zulke miscommunicatie soms erg pijnlijk kan zijn voor een nieuwkomer. Daarnaast durven enkelen zich daardoor minder uit te spreken in het Nederlands, waardoor het Nederlands niet verbetert.

Gedrevenheid heeft een keerzijde

Een aantal zegt contact met Nederlandse mensen te missen om de taal te kunnen oefenen. Als reden wordt meestal het gebrek aan tijd genoemd. De meeste mensen die wij spraken volgen een studie of leerwerktraject en vullen daar naar eigen zeggen al hun tijd mee. ‘Vrije tijd’ heeft men naar eigen zeggen niet. Als gevolg van de moeite met de Nederlandse taal, moeten zij veel meer tijd besteden aan studeren dan reguliere studenten, zo legt een student uit: “Ik moet altijd twee keer nadenken: een keer over de inhoud en een keer hoe leg ik het uit in de Nederlandse taal?” Het (nog) niet volledig beheersen van de Nederlandse taal lijkt de sociale contacten met collega's en medestudenten dus op twee manieren te belemmeren: door onbegrip veroorzaakt door de taal is aansluiting moeilijk en omdat vluchtelingen hun tijd vooral willen besteden aan hard studeren en het leren van Nederlands. Woorden als ‘volhouden’ of ‘volharden’ komen dan ook vaak terug in gesprekken.

De enorme drive en doorzettingsvermogen is inspirerend en wordt vaak als positieve ‘eigenschap’ genoemd van vluchtelingen door betrokken docenten en andere professionals. Echter zit hier ook een andere kant aan. Door vooral met werk en/of studie bezig te zijn maken zij vaak geen tijd voor sociale activiteiten. Paradoxaal genoeg kan deze gedrevenheid er dus voor zorgen dat men minder makkelijk aansluiting vindt bij collega's of medestudenten. Zo stelt een werkgever dat collega's niet altijd begrijpen dat hun nieuwe collega niet mee gaat lunchen omdat het werk nog niet af is. Geïnterviewde studenten lijken ook pas tevreden als ze hoge of zelfs de hoogste cijfers halen, maar volgens geïnterviewde docenten streven Nederlandse studenten eerder naar voldoende. Bij het werken binnen projecten zorgt dit verschil in gedrevenheid tussen studenten dan ook wel eens voor frictie, volgens geïnterviewden.

Hoewel we daar niet expliciet naar hebben gevraagd, komt tijdens een aantal gesprekken eenzaamheid wel ter sprake als gevolg van het geen aansluiting vinden. Veel respondenten geeft aan contacten en vriendschappen te missen: “Ik voel me nu een beetje eenzaam hier, ik heb geen familie, geen partner en geen kinderen... Vooral als ik ziek ben voel ik me echt heel eenzaam. Ik was laatst vijf dagen ziek thuis, niemand heeft mij gevraagd, wat is er aan de hand?” Ook in de gesprekken met Saeed komt het opbouwen van een nieuw sociaal netwerk regelmatig

terug: “ik twijfel heel sterk wie zijn mijn vrienden? Ik wil hier nieuwe vrienden.” In zijn woonplaats lijkt dat niet te lukken, dit komt ook omdat zijn leven grotendeels in Rotterdam afspeelt en hij door studie naast werk weinig tijd heeft voor sociale contacten. In ons derde gesprek lijkt hier weinig verandering in gekomen. Maar, stelt Saeed enigszins schertsend, hij heeft nu een poes als huisdier genomen die hem thuis verwelkomt en gezelschap houdt.

Beeldvorming rondom vluchtelingen

Hoewel Saeed erg moest wennen heeft ook grote waardering voor de Nederlandse cultuur want: “een individu kan zich hier verder ontplooiën, hier kan je zelf bepalen wie je bent”. Voor Saeed, en anderen die wij hebben gesproken, is de mogelijkheid tot ontplooiing erg belangrijk. Veel vluchtelingen zijn enorm gedreven om in Nederland hun leven opnieuw vorm te geven. Zij willen snel aan het werk of een studie volgen. Net als Saeed stellen sommigen dat zij in Nederland meer vrij kunnen zijn. Het je onderdeel voelen van de Nederlandse samenleving gaat echter niet vanzelf. Het gevoel erbij te horen heeft een sterke relatie met identiteit. Als mensen onzeker zijn waar ze thuishoren, wordt de identiteitsvraag sterker (Amit & Bar-Lev, 2015).

Saeed vertelt dat hij heeft geworsteld met zijn identiteit. Zijn identiteit heeft zich in vele jaren heeft gevormd, legt hij uit, mede door zijn familie en cultuur waarin hij is opgegroeid. In Nederland ervaart hij dat hij als minderwaardig bestempeld wordt: “dat was enorm pijnlijk”. Soms heeft hij het idee dat hij erbij hoort, bijvoorbeeld als hij wordt uitgenodigd om mee te eten, omdat dit volgens hem een belangrijke sociale activiteit is. Tot de vraag door een tafelgenoot wordt gesteld: “wat eten jullie in Syrië?” Hoewel hij zich bewust is dat deze vraag waarschijnlijk uit interesse wordt gesteld, roept dat bij mij hem het gevoel op van ‘de ander’. Deze vraag geeft hem het gevoel: “jij bent niet van deze tafel.” Saeed relateert deze ervaringen aan zijn vluchtelingenstatus: “als ik geen vluchteling was, dan komt de ander niet in mij. Zo’n ervaring die mij verminderd”.

Identiteit komt in verschillende gesprekken terug, hoewel vaak minder expliciet. Het gaat dan vaak over de verlag-ing van (sociaaleconomische) status en (professionele) positie die men in Nederland heeft in vergelijking met het thuisland. Zo werken mensen met een vluchtelingenachtergrond vaak op een lager niveau. Een door ons geïnterviewde hoger opgeleide man legde uit zich soms als klein kind behandeld te voelen door collega's of manager. In Syrië leidde hij grote projecten maar hier moet hij weer van onderaf beginnen.

In onze gesprekken met vluchtelingen komen negatieve denkbeelden over vluchtelingen regelmatig terug en ook hoe zij hiertegen vechten. Zo benadrukken een aantal respondenten dat ze ‘anders zijn’ (dan het negatieve beeld van de gelukszoeker): “je hoort hier dat vluchtelingen niet willen werken of studeren, dus je wilt gewoon hard studeren om te laten zien dat je echt, echt goed werkt.” Sommige van de mensen die wij spraken ervaren de gevolgen van de negatieve beeldvorming op een directe manier. Zo aarzelt een 35-jarige man bij het vertellen dat zijn collega's ‘een beetje racistisch’ zijn, maar hij heeft het wel zo ervaren. De oorzaak hiervan, denkt hij, is dat ze niets weten over zijn achtergrond behalve dat hij ‘uit het Midden-Oosten komt waar veel oorlog is en IS’. Een jonge vrouw heeft dezelfde ervaring en vergoelijkt dat door te zeggen dat ze het wel begrijpt dat ze niet met haar willen omgaan omdat ze niet weten wie ze is en waar ze vandaan komt. Als ze haar beter leren kennen denkt ze dat het wel verandert, en dat men inziet dat ze ‘een mens is, net als hen’.

Eindelijk thuis in Rotterdam

Uit de onderzoeken die we doen, komen veel verschillende ervaringen van vluchtelingen naar voren.

Die zijn deels gerelateerd aan de verschillen tussen vluchtelingen, zoals het land van herkomst, het opleidingsniveau, hun leeftijd en of ze een gezin hebben of niet. Mensen verschillen daardoor ook in de kansen die zij in Nederland hebben om een opleiding te volgen of aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt.

Naast de verschillen zijn er ook veel gemeenschappelijk ervaringen, zoals de enorme wil om een nieuw leven op te bouwen en de belemmeringen die daarin worden ervaren. De beheersing van de Nederlandse taal wordt gezien als een belangrijk, zelfs vaak als het belangrijkste middel, om in Nederlandse samenleving te kunnen participeren. Maar wanneer is het Nederlands goed genoeg? Onze respondenten benoemden de taal als struikelblok in het zoeken naar de aansluiting bij hun studiegenoten of collega's, maar spraken allen op een voldoende niveau om een studie in het hoger onderwijs te volgen. De mate van beheersing van het Nederlands alleen is daarom geen verklaring voor de exclusie die sommigen ervaren. ^{vi}

Ook de wens om aansluiting te vinden bij Nederlanders, om gezien en erkend te worden, komt in de meeste interviews terug. Deze ‘sense of belonging’ heeft een belangrijke affectieve dimensie: het gevoel dat je er mag zijn en dat je erbij hoort. Rotterdam heeft als een stad met veel diversiteit de potentie om een stad te zijn waar men als nieuwkomer makkelijk aansluiting kan vinden. Maar tegelijkertijd wordt deze diversiteit aangevallen. Van de grotere steden in Nederland, heeft Rotterdam de meeste stemmers op anti-immigranten partijen (Crul e.a., 2019). De discussies rondom immigratie en diversiteit zijn veelal negatief gekleurd en gepolariseerd. Een aantal Rotterdammers protesteerden tegen de komst van een AZC, zoals de protestmars in Beverwaard in 2018. Andere Rotterdammers gaan hier tegenin, zij staan letterlijk op en melden zich massaal aan als vrijwilliger. Er zijn vele initiatieven ontstaan die deze groep nieuwkomers proberen te ondersteunen in hun nieuwe start.

Hoewel het opnieuw moeten beginnen in Nederland zwaar is, waren alle mensen die wij spraken enorm gedreven om hun leven hier opnieuw op te bouwen. Ondanks alle moeilijkheden die zij ervaren, komt in de meeste gesprekken naar boven dat men de kansen wil benutten die men in Nederland krijgt. Het gevoel hebben dat je weer controle hebt over hoe je je leven wilt leiden en dat je aan je toekomst werkt versterkt het gevoel van belonging (Davis e.a., 2018). Dat blijkt ook in ervaringen die Saeed eind 2019 deelt:

“Alle idealen waar ik in geloof, die realiteit bestaat”. Hoewel Saeed het de eerste jaren zwaar heeft gehad in Nederland, blijkt zijn ideale Nederland toch te bestaan. Hij heeft inmiddels een baan als bouwkundig ontwerper bij het architectenbureau Gortemaker Algra Feenstra. Dit is een bureau waar men werkt aan opgaven voor de maatschappelijke sector, precies wat hij graag wilde. Via een woningloting is het Saeed ook gelukt een woning te huren in Rotterdam. Hij zegt dat hij zich in Syrië wel een vogel voelde, maar niet wist hoe het voelde om te vliegen. In Nederland kan hij eindelijk vliegen, en kan hij zeggen: “ik ben thuis”. ^{vii}

Met dank aan:

Respondenten in de onderzoeken rondom studie en werk in Rotterdam, Anne Kooiman & Melissa Kotiso. Met bijzondere dank en medewerking van Saeed Jarrous.

Referenties

Amit, K., & Bar-Lev, S. (2015). Immigrants' Sense of Belonging to the Host Country: The Role of Life Satisfaction, Language Proficiency, and Religious Motives. *Social Indicators Research*, 124(3), 947-961

Crul, M. R. J., Scholten, P., & van Laar, P. (2019). Coming to Terms with Superdiversity: The case of Rotterdam. (IMISCOE Research Series). Springer Open. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-96041-8>

Davis, K., Ghorashi, H., Peer, S., & Eijberts, M. (2018). Introduction. In D. Kathy, G. Halleh, & S. Peer (Eds.), *Contested Belonging: Spaces, Practices, Biographies* (pp. 1-15): Emerald Publishing Limited

Dijk, D. van & Kooiman, A. (2019). Onnodig Zwaar. Een onderzoek naar ondersteuning van studenten met een vluchtelingenachtergrond op het hoger onderwijs. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam

Ghorashi, H., & Tilburg, van, M. (2006). "When is my Dutch good enough?" Experiences of refugee women with Dutch labor organisations. *Journal of International Migration and Integration*, 7(1), 51-70.

Huijnk, W., Dagevos, J. & Miltenburg, E. (2017). Een staalkaart van statushouders. Over de integratie van statushouders in Nederland. *Mens & Maatschappij*. Vol. 92 (4), pp. 359-394

Huizinga, R.P., Hoven, van, B. (2018) Everyday geographies of belonging: Syrian refugee experiences in the Northern Netherlands. *Geoforum* 96: 309–317

Gemeente Rotterdam (2019). Monitor Rotterdamse Aanpak Statushouders. September 2017 – december 2018. Liempt, van, I & Staring, R. (2020). Nederland papierenland. Syrische statushouders en hun ervaringen met participatiebeleid in Nederland. Den Haag: SCP

ⁱ Frans van der Lugt werd in april 2014 in Homs vermoord.

ⁱⁱ Een vluchteling is iemand die in zijn thuisland 'gegronde vrees' heeft voor vervolging op grond van ras, godsdienst, nationaliteit, politieke overtuiging of het behoren tot een bepaalde etnische of sociale groep, en die in het eigen land geen bescherming krijgt (Verenigde Naties, 1951). Hoewel de term van toepassing is op een enorme diverse groep mensen, blijkt dat vluchtelingen specifieke generieke problemen ervaren. Zo komen vluchtelingen, in tegenstelling tot andere migranten, vaak onvoorbereid naar Nederland en kunnen zij traumatische ervaringen hebben gehad. Veel statushouders kampen met een posttraumatische stressstoornis of depressie (Huijnk & Miltenburg, 2018).

ⁱⁱⁱ Bij het Kenniscentrum Talentontwikkeling bij Hogeschool Rotterdam worden verschillende onderzoeken gedaan naar onderwijs en loopbaanontwikkeling van statushouders. In dit essay wordt gebruik gemaakt van interviews gedaan in het kader van onderzoek naar ondersteuning van vluchtelingenstudenten (samen met Anne Kooiman) en van een recent uitgevoerd onderzoek naar Ad-trajecten door student Master Pedagogiek Melissa Kotiso. Daarnaast is een postdoc-onderzoek gestart naar loopbaanontwikkeling van voormalig vluchtelingen die al minimaal 10-15 jaar in Nederland wonen. Zie www.hr.nl/postdocproject

^{iv} Gemeenten krijgen een jaarlijkse 'taakstelling', het aantal statushouders dat elke gemeente rato het aantal inwoners moet huisvesten. In 2016 huisvestte de gemeente Rotterdam 1447 statushouders, in 2017 1260 en in 2018 betrof dit 641 statushouders. Deze statushouders zijn veelal afkomstig uit Syrië, respectievelijk 58%, 65% en 42% (gemeente Rotterdam 2019). Na invoering van de nieuwe inburgeringswet (uitgesteld naar juli 2021) krijgen gemeenten de regie over de uitvoering van de inburgering. Er komen drie inburgeringsroutes waarin het combineren van het leren van de taal en participeren (bijvoorbeeld d.m.v. vrijwilligerswerk) centraal staan. Hierdoor hoopt men dat nieuwkomers sneller integreren en (betaald) werk vinden.

^v Het Europees Referentiekader hanteert verschillende niveaus van taalbeheersing: A1 (basisniveau Nederlands) t/m C2 (near native). Het niveau B2 is een vereiste om aan een studie te starten in het hoger onderwijs en nodig voor werk op het niveau van hbo/universiteit.

^{vi} Zie: Ghorashi & Tilburg (2006).

^{vii} Het verhaal van Saeed staat symbool voor hoe vluchtelingen uiteindelijk hun plaats in Nederland kunnen vinden. De (voormalig) vluchtelingen die in dit essay worden aangehaald zijn veelal hoger opgeleid of hadden toegang tot het hoger onderwijs verkregen. Dit betreft dus een specifieke groep waarvan de verwachting is dat die betere kansen heeft in Nederland dan lager opgeleide vluchtelingen of die zonder opleiding (Miltenburg, Dagevos & Huijnk, 2019). Uit de voorlopige bevindingen van mijn postdoconderzoek naar loopbaanontwikkeling van voormalig vluchtelingen (die al minimaal 10 jaar in Nederland zijn) blijkt dat de verhalen vaak niet zo rooskleurig zijn. Ook hoger opgeleide vluchtelingen, met werkervaring, kunnen niet per se werk vinden in hun sector of dichtbij hun niveau. Zo heeft een voormalig arts de afgelopen 15 jaar in Nederland alleen werkervaring opgedaan als taxichauffeur en medewerker logistiek. Dit is ook gerelateerd aan het feit dat een buitenlands diploma niet of minder wordt gewaardeerd in Nederland (Liempt & Staring, 2020).